

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Анотація

У статті розглядаються проблеми реалізації демократичної моделі політичної комунікації в інформаційному суспільстві. Визначено, що ціннісні якості політичної комунікації сьогодні ранжуються і політично переосмислюються правлячими елітами та бюрократією у власних інтересах, проте багато в чому визначаються станом і рівнем розвитку загальної та політичної культури певного суспільства

Ключові слова: демократична модель; політична комунікація; інформаційне суспільство; політична культура.

Abstract

The article deals with the problems of implementing a democratic model of political communication in the information society. It is determined that the values of political communication today are ranked and politically rethought by ruling elites and bureaucracy in their own interests, but largely determined by the state and level of development of the general and political culture of a particular society.

Keywords: democratic model; political communication; information society; political culture.

Остання третина ХХ століття відзначилася швидким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які, проникаючи у всі сфери соціальної дійсності, суттєво трансформують систему суспільних відносин. Людство продовжує жити, користуючись матеріальними благами, що виникають у результаті промислового виробництва, проте життя людей у кожному його вимірі – соціально-економічному, політико-правовому, культурно-духовному – вже в значній мірі визначається інформаційно-комунікаційними процесами, що охоплюють своїм впливом промислові підприємства та сфери послуг, органи державної влади та місцевого самоврядування, політичні партії, громадські рухи та професійні співтовариства.

З'явилися нові можливості для вільного розміщення інформації та доступу до неї, зокрема і до політичної, що є одним із критеріїв справжнього демократичного суспільства [1]. Крім того, велике значення надається єдності людського суспільства: «... щоб мати можливість користуватися цінностями, привілеями та ідеалами, які створюються взаємозв'язком, єдністю, прихильністю та любов'ю на рівні сім'ї, племені, нації та всього людства, для людського суспільства надзвичайно важливо зберегти єднання як на рівні сім'ї та племені, так і на національному та світовому рівнях» [1; 106]. А у галузі політики саме свобода розповсюдження та отримання інформації сприяє значному зростанню участі громадян у політичному процесі та досягненні консенсусу між різними суспільними групами та шарами населення.

В інформаційному суспільстві в цілому, як стверджує У. Мартін, «якість життя, гак само як і перспективи соціальних змін та економічного розвитку, у зростаючому ступені залежать від інформації та її використання» [2; 42]. Однак, відзначаючи позитивний вплив нових інформаційно-комунікаційних технологій, дослідник одночасно звертає увагу на те, що вони також містять неабиякі можливості порушення правил демократичного устрою суспільства, прав і свобод людини. Це може втілюватися не тільки, наприклад, у створенні «електронної картотеки» на кожного мешканця країни, але й у відсутності вільного доступу до інформації простих громадян, що нерідко змушені задовольнятися інформацією, яка має фрагментарний характер або тенденційно підібрана відповідними службами.

Таким чином, контроль і розповсюдження інформації та, перш за все, відомостей політичного характеру стають досить важливими елементами у визначенні типу політичних режимів: за авторитарності інформаційні процеси піддаються суворому контролю, у той час як демократичний

режим передбачає, що політична інформація широко і вільно розповсюджується між різними членами суспільства. В основі ідеальної, справді демократичної моделі політичної комунікації лежить діалог між «керуючими» та «керованими», що передбачає рівноправний обмін точними, повними, завершеними та перевіреними відомостями про політичні явища та процеси, що збігаються не тільки з основними цивілізаційно-культурними цінностями даної спільноти, але й з фундаментальними правами і свободами особистості.

Особливого значення за цих обставин набуває свобода політичних, релігійних та інших переконань, свобода слова, а також право та можливість безперешкодно висловити свою думку, вільно шукати, отримувати та розповсюджувати будь-які відомості та ідеї незалежно від державних кордонів, якщо вони не суперечать гуманістичним принципам. У зв'язку з цим подальший розвиток теоретичних концепцій та моделей демократії, що відповідають реаліям інформаційної спільноти, що формується, буде неможливим без звернення до аналізу проблем політичної комунікації [3].

Сьогодні суспільство досить чітко усвідомлює, що сучасні засоби масової комунікації (ЗМК) є потужною силою. Проблема «творця» та його «творіння», здатного вийти з-під контролю та підкорити свого творця, добре відома за творами письменників-фантастів, починає набувати дещо інших, але цілком конкретних форм. На разі спеціалісти різних галузей наукового знання – філософи, соціологи, політичні діячі, юристи, психологи, представники технічних наук – обговорюють реальні можливості та «право» цих засобів на масовий інформаційний вплив. У новітній літературі все частіше звучить думка про те, що людство вступає у добу, коли віртуальна реальність, тобто образ навколишнього світу, що формується ЗМК і, перш за все, телебаченням (а в останні десятиліття і не без допомоги Інтернету), багато в чому не співпадає з дійсністю. Новітні інформаційно-комунікаційні технології створюють принципово інший, невідомий раніше «глобальний простір-час»: локальний, обмежений простір у прямому сенсі стає світовим, а конкретний час набуває досить відносного характеру, оскільки не так важливо те, коли і як саме відбулася та чи інша подія, скільки те, коли і як її було представлено та сприйнято. У зв'язку з цим стає очевидним, що навіть незначні на перший погляд, зміни у змісті та спрямованості переданого повідомлення можуть мати визначальні для всього суспільства наслідки, зокрема й у політичному плані.

За своєю об'єктивною природою новітні інформаційно-комунікаційні технології повинні сприяти демократизації усіх аспектів суспільної життя, але через не менш об'єктивно існуючу нерівномірність доступу до джерел інформації було б помилковим відмовитись від реальної можливості концентрації управління інформаційними потоками в руках досить вузького кола осіб, які мають перед собою завдання спрямованого впливу на масову свідомість, маніпулювання нею у політичних цілях. З цієї точки зору, феномен комунікації неминуче потрапляє до поля зору політологів, що займаються аналізом проблем демократії та демократизації. Але при цьому, за думкою М.С. Вершиніна, необхідно пам'ятати, що політична комунікація опиняється серед явищ, які не вкладаються у звичні межі усталених парадигм [4].

Набувши певних досягнень методологічного, онтологічного та гносеологічного характеру, класичні та багато сучасних концепцій демократії стикаються з певними труднощами при вивченні та з'ясуванні комунікаційних феноменів, що стали невід'ємною частиною сучасного світу. Так, наприклад, в умовах інформаційного суспільства аналіз проблеми боротьби за владу, вочевидь, зміщується від традиційної постановки питання про владу та власність на матеріальне виробництво у площину боротьби за владу та власність на засоби виробництва суспільного думки. Це, щонайменше, диктує необхідність переглянути усталене поняття «четверта влада» і трактувати його вже не стільки в алегоричному, скільки у констатуючому сенсі.

Інакшого звучання набувають і такі, здавалося б, досить вивчені та глибоко розроблені у теоретичному плані питання, як пов'язані з проблемою легітимації влади. Не заперечуючи правомірності та пояснювальної здатності добре відомих підходів, які прагнуть знайти їх рішення або переважно у раціональних принципах конституційної організації владно-управлінських відносин, або, навпаки, більшою частиною в ірраціональному – у харизматичних якостях особистості того чи іншого політичного лідера, слід, тим не менше, визнати, що в інформаційному суспільстві, що формується, досить значну, якщо не ключову, роль починають відігравати інші чинники. Цими чинниками є комунікаційні можливості та ресурси органів державної влади та управління, політичних партій, рухів та конкретних політиків, їх здатність до ефективної комунікації як до цільової інформаційної взаємодії з керованим суспільством або виборцями, що передбачає формування або коригування громадської думки. Отже, політичну комунікацію сьогодні слід визнати одним з важливих аспектів легітимації

влади, що вимагає відповідного вивчення, при цьому, зрозуміло, уникаючи крайнощів технологічного детермінізму, оскільки, зрештою, саме соціальні потреби передують техніко-технологічним інноваціям і часто визначають їх сутність.

Щодо аналізу проблеми демократії та демократизації в умовах інформаційної суспільства, що формується, позитивне рішення даної проблеми складається, на думку дослідників, у відмові від проголошення самоцінності інформаційно-комунікаційних технологій та в опорі на гуманітарні традиції, на культуру. Принципіальну значущість у контексті демократії має аксіологічний вимір політичної комунікації, її основних потоків, їх цілей та спрямованості. Відомий спеціаліст у галузі теорії інформації Д. Маккуейл вважає, що культурна політика в області політичної комунікації повинна ґрунтуватися на таких принципах, як пріоритетність якостей та цінностей даної культури (ієрархія); рівні права та широкі можливості для долучення до інформації внаслідок утвердження справедливості, демократії та широких прав громадян (рівність); близькість до культури нації, етичної спільноти або релігійної більшості (ідентичність); врахування моральних норм та вимог (смак та мораль) [5; 227].

Ціннісні якості політичної комунікації сьогодні, звичайно ж, ранжуються і політично переосмислюються правлячими елітами та бюрократією у власних інтересах, проте вони багато в чому визначаються станом і рівнем розвитку загальної та політичної культури певного суспільства. Політична комунікація, виступаючи способом, засобом існування та передачі демократичної політичної культури, у свою чергу, сама опосередковується культурними нормами та цінностями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Каддафи М. Зеленая книга / М. Каддафи – К.: Феникс, 2003. – 160 с.
2. Martin W.J. The Information Society / W.J. Martin. – London: Aslib, 1988. – P.233
3. Вершинин М.С. Политическая коммуникация в информационном обществе / М.С. Вершинин. – СПб., 2001.
4. Пустовит Т.М. Демократия и политическая коммуникация в информационном обществе / Т.Н. Пустовит // XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія. Матеріали VI Міжнародної науково-теоретичної конференції (8-9 червня 2007 р.). – Кн.1. – К.: Фенікс, 2007. – С. 340–343.
5. McQuail D. Media Performance. Mass Communication and the Public Interest. L. – N.P. – N.Delhi, 1993. – P.277.

Пустовит Тетяна Миколаївна – канд. філол. наук, доцент кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, e-mail: tetyanatuleneva@gmail.com

Pustovit Tetyana N. – Candidate of Philology, Associate Professor, Department of Linguistics, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa

Поздрань Юлія Вячеславівна – канд. філол. наук, викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, e-mail: yuliapozdran@ukr.net

Pozdran Juliya V. – Candidate of Philology, teacher, Department of Linguistics, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa